

ЛОВО

О ПОЛКЪ
ІГОРЕВИМ

з віршованих
перекладах

видання

Українською
Міжнародної Ради

Ю В І Л Е Й Н Е

Перевидано заходами Ессендонської школи
імени Тараса Шевченка з нагоди 800-річчя

"СЛОВО О ПОЛКУ ІГОРЕВИМ"

Дякуємо пані Галині Стахів за дозвіл
паредрукувати з родинної книгозбірні
Бутакових, пані Ірині Буштєдт за допомогу
в перевиданні книжки, а всім читачам, що
придбали це Ювілейне видання й цим
підтримали морально і матеріяльно школу в
нележку її годину на чужині.

Керівник школи - Іван Брозницький
Ессендон, Австралія.

1986 рік.

Kriegsbibliothek des Gesamtukrainischen Kulturrates.

Das Lied von Ihors Heerfahrt

Ukrainisches Heldengedicht aus dem XII. Jahrhundert

in modernen poetischen Übersetzungen.

ВОЄННА БІБЛІОТЕКА КУЛЬТУРНОЇ РАДИ.

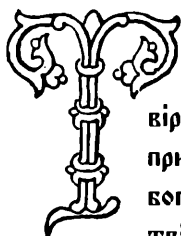

ВІДЕНЬ, 1915.

НАКЛАДОМ ЗАГАЛЬНО-УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРНОЇ РАДИ.

ПЕРЕКЛАДИ Й ПЕРЕСЬПІВИ:
ТЯРАСА ШЕВЧЕНКА, МИХАЙЛА
МАКСИМОВИЧА, СТЕПАНА РУ-
ДЯНСЬКОГО, ПАВЛА МИРНОГО,
ВАСИЛА ЦУРЯТА Й БОГДАНА
:: :: ЛЕПКОГО. :: ::

вір, який ніколи не старієть ся, який заєдно притягає читачів невичерпаною глибокою чуття, богатством думок, красою вислову, найцінніший твір давньої української літератури — „Слово о полку Ігоревім“.

До нині не знаємо, хто, де і коли написав його, в добрій, чи в злій долі, на хосен, чи на горе для себе. Я прецінь той чоловік такий нам близький, такий дорогий, з такою пошаною слухаємо його — бо се безперечно великий чоловік, геній, котрий зміг сказати нам вічне, непроминаюче слово, мистець, що змалював ніколи не линаючий образ, вложив живу мозайку з найцінніших вісерів і жемчугів. І хоч та мозайка нині сильно вшкоджена, хоч неодного камінчика в ній бракує, то мимо того наше око бачить її зміст і не тільки що бачить, але чим більше вдивляєть ся, тим більше того змісту і краси відчухає.

Автор „Слова о полку“ взяв так собі звичайну тему — похід кількох українських князів на Половців.

Такі події відбували ся тоді доволі часто. Але як він її представив, як живо змалював, як вистро зрозумів причини невдачі й її погубні наслідки! Се був не тільки перворадний

мистець, але також небен ажкий політик і патріот. Правдивий патріот, котрий вітчизні свою любить не словом, але ділом. Зрозуміти лихі й добрі сторони сучасного побуту, обернути ся далеко назад себе і глянути гень кудись в будучність, щоб відчутти, що тій вітчизні грозить — се прещінь небен яке діло! Се вислід величезної дщухової праці. І треба довго йти, треба тяжко спинати ся в горі, щоб опинити ся на таких високих верхах, звідки видно будучність. Автор „Слова“ вийшов туди і побачив її. Страшна була. Бачив кохану, рідну землю столочену копитами наїздника, бачив поруйновані городи й села, поневолену людину, понищені твори рідного дщуха — одним словом замість добра побачив бід, замість слави — нечестя. І віщій його ум задріжав, а добре серце затрівожило ся. „Слово о полку Ігореві“ — се власне оден такий великий і могутній крик тривоги: „Отамте ся! . . .

Дивіть ся — Язна на нас іде! Орди заливають нас, мов потопа, палають городи й села, руйнують культуру, грозять неволею, — а ви й дальше воюєте самі поміж собою? Я ви й дальше сварите ся о меж, вибираєте оден одному малий клаптик землі, щоби стратити цілу країну? Я ви й дальше маєте на увазі тільки власне ваше добро, власні достатки й власні почести! Кас вітчизна мало що обходить!

Покайте ся, бо хто зна, чи за хвилину не буде запізно. Схаменіть ся князі, близькі й далекі, забудьте свої обиди й гніви, зединіть ся во імя слави, во імя оборони рідної землі і спішіть їй на поміч! Навіть ти, Ярославле Осмомисле з Галича, навіть ти, хоч як далеко на своїм золотокованім престолі сидиш, спіши над Дін, бо всі ви належите до того самого народу, всі ви повинні творити

однѣ державѣ і для всѣхъ васъ близька й жизненна справа рѣшаєть ся надъ Дономъ. Спішіть ся! Донъ васъ кличе!“ . . .

Акъ давно добули ся ті слова з широкої грѣди поета-пророка, а прецінь вони не прогомоніли до нині. І вся тла його тривога о будучність України єсть нині нашою тривоگوю, його біль нашимъ народнімъ болемъ, його великий смѣтокъ смѣткомъ української землі. Й прецінь і нині якийсь таємний голосъ кличе насъ на сѣд, де рѣшаєть ся наша народна справа, й каже, що або шоломомъ напемо ся водн з синього Дону, або умремо рабамн.

Читаємо „Слово о полкѣ“, ак якийсь заповітъ велнта предка, якого ми до нині не бѣли в силі здійснити. Не бѣли в силі? Чи справді? Чи може не хотіли, не спішили ся, забули? І в нашій дѣші починаєть ся відѣвати народна сповідь, починають вистѣпати обвинуваченна самого себе, прихѣдять до слова наші власні грѣхи.

Бєлики силѣ має „Слово о полкѣ“ — силѣ зворушванна народньої совісти, миць розсвѣтлюванна темрави, і жаден ниньшнй нашъ твѣр, крімъ деякихъ Шевченка, сили тої в такій великій мірі не має.

Сѣ внѣмковий, зовсѣмъ внѣмковий твѣр, в акімъ глѣбина чѣтта рѣвнаєть ся висоті дѣмки, в акімъ знанне розсвѣтлає дорогѣ передъ основидіннемъ, в акімъ реальне життє перетоплаєть ся в хрусталиві форми краси. Твѣр, який варто і треба пізнати.

Перша друкована звістка про „Слово о полкѣ“ явила ся в одній французькій часописи з 1797 року. Звіщала вона

світлови, що в Росії віднайдено 1795 року частини старинної поеми, як можна рівнати з найкрасшими піснями Османів.

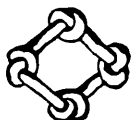
Віднайшов наше „Слово“ граф Мвсин-Пвшкин, великий любитель давнини. Купив він від одного архимандрита стару книгу, Хронограф, і в тій книзі між ріжними цінними рукописами була також рукопись „Слова“. Писане воно було звито, без знаків переривання, навіть без поділу на слова, а за те з численними скороченнями над і під лініями (титли). Тоді не було таких вчених славян—азіковідів, як нині, й тому відчитати давню рукопись не було легко. Кілька літ працював Мвсин-Пвшкин з Маліновским та Бантиш-Каменским над виданням нашої поеми, котре появилося 1800 року в Москві. Та не одного не ввідали вони добре відчитати й тому в творі повстало дещо неясного і запутаного — так звані темні місця.

Багато пізніших вчених старалося ті темні місця прояснити. І якими то дорогами не йшли вони до тої цілі! Одні кинули на поміч Скандинавію, другі спішили по світло до Візантії, треті на Іран і т. д., а правда була, як звичайно, дуже близько, таки дома, в нас. Треба було тільки добре пізнати українську мову на цілій нашій народній території, треба було вивчити всі історії та прислів'ятися всім гаразд до народної пісні, щоб темне прояснилося — бо „Слово о полку Ігоревім“ се наскрізь українська поема, близька до княжих епосів і козацьких дум, до літописної і народних вірвань, твор гениальної одиниці, яка тісно зв'язана була з тим, що творить загальне — архитвір гениального образованого поета, котрий заслуханий був в пісню народом, як колись, гень пізніший заслухається всім Шевченко.

Нині з тих темних місць мало що лишилося, нині „Слово о полку“ майже від початку до кінця можемо ко-

ли не зрозуміти, то відчати і то так сильно, з таким зворушенням ума й серця, як мало який наш літературний твір.

Я зворушує воно нас не тільки своїм змістом, але й тим святим зворушенням, якого зазнаємо перед лицем кожного справжнього архитвору. Відзначають са в нас народні гордоці, що наша вітчизна вже в XII столітті вдала такого геніал-співака, котрий минувшість поєднав з будучністю, котрий світ реальний, князів, княгинь, бояр, помішав з вимріаним, а народню поезію сплів із світовою в оден невідчаний вінок, котрий давнє поганськє вірє, всіляких Хорсів, Дажбогів, Стрєбогів і Днівєв, поставив порєч нової християнської, для котрого житте на Україні було чимсь одним, єдицільним, непроминаючим і дорогоцінним. Мало який поет-творець ставив собі таке тажке завданнє і мало котромє воно так гарно вдало са, як невідомомє по імені авторови Слова.

Підчас наполеонської війни рєкопись „Слова“ запропастила са, давнійше казали, що вона згоріла в пожарі Москви, нині можемо потішити са думкою, що так не є. Палатка, в якій містили са збори Мвсин-Пвшкина, не згоріла. Цю ціннійшого він закопав в городі.

Яле всеж таки тої одинокої рєкописи не було, лиш перше єї виданнє і копія, якє зладжено для царської бібліотеки в Петєрєвєрєзі; отже всілякі недовіри, маловіри,

а головню всілякі чорні дѣхи стали піднімати питання: може такого творѣ не було, може се видѣмка, фальсифікат? Деж можливо, щоб Українці в XII століттю мали такѣ поемѣ, яка й нині дивѣє свѣт своїми високими цінностями? Особливо ворогам України були такі питання дѣже на рѣкѣ.

І почала ся тяжка робота зсѣвання тих сѣмнївів. Брали в ній участь що найбільші славянські вчені: Карамзін, Востоков, Максимович, Бѣслав, Шафарик, Головинов, Боданський, Потєбня, Костомарів, Пипін, Ганка, Огоновський, Йігіч, Шлецер і иньші.

Трьох найбільших поетів славянщини Шевченко, Міцкевич і Пѣшкін перекладали сей твір, і нині нема сѣмнївів, що „Слово о Полкѣ Ігоревім“ написав невідомий наш поет, мабуть чоловік свѣтський, близький до княжої верстви, може учасник Ігорєвого походу, і що написав його 1186 рокѣ тодішньою українською літературною мовою, до якої ввійшло багато народнього словесного скарѣв.

Бо прещінь в XVIII століттю не було ані таких славянських істориків, щоб могли історичний підклад так гарно опрацювати, ані таких лзиковідів, щоб лзык XII віка підробили, ані таких поетів, щоб такий поетичний твір написали. Пѣшкін каже, що лкен всіх тодішних російських поетів зібрав, то не знайшовен в них стільки поезії, скільки єсть єї в „Слові“.

Нині воно виростає перед нами як старезний дѣв в забутомѣ гаю. Йкі то вітри не летіли до нього, які птиці не сїдали на його віттю! Але соки тагнув він із рідньої землі, з тих нив, які орав наш предок, і з могили, які начиняв він своїм благородним трѣпом, обороняючи вітчизнѣ.

Хто любить і розуміє голос давнини, най сяде в ті-
ни того дерева мисли, най наставить уши і відчинить серце,
а може вчуже, як гень-гень, далеко, шшмиць степова трава,
як в грізні, чорні ніч незвісними дорогами сьніть са
в сталь заксті Ігореві війська, як лисиці вришуть на їх
червоні щити, як вие пажерливий вовк, як бог темриви,
Див, залтає з верху дерева на землю і як хоробрий не-
встрашений князь кндає великий клич: „На Дон, на Дон!
Ходім головѣ положити за рідні землю, або шоломом на-
пити са води з синього Дону!“

Крізь простори віків, крізь лрвги недолі, крізь море
сліз і крови, що розлило са від тої пори по степах і ла-
нах України, летить до нас сей великий, чистий, могутчий
голос і взиває нас до недовершеного діла.

Богдан Лепкий.

и не добре булоби нам, браття,
Старосьвітським ладом засьпівати
Про лицарський похід, про завзяття

Кназя Ігоря? Час звеличати
Сьмні бої! Час правді до слова!
Ак Боан, — ми не годні сьпівати.

Гей Боане, дивнаж твоа мова!
Раз, як вовк вона мчить ся степами,
То шибче, аж ходить діброва,

То зніметь ся і під небсами
Ак орел гордо—пишно б'єме . . .
Гей, мистиць був Боан над мистцями!

Ак було давнині сподаде
І незгоди князів й коромоли,
То на стадо лебедів п'єскае

Свої хижі і вистрі соколи.
Доженеж котрий сокіл лебедю —
Лебідь сьпів починае в поли,

Ак княжия Ярослав, ак Радю
Бяв Мстиславъ в дубою, ак Бадани
Князь Роман воява . . . Не везю
То сокиа доранае, гень — в дан,
Аш Бон свои павци пскае,
Кичи павци на стрѣн, — шое граи
Князам савъ і четь перѣдан.
Вармож в стрѣни! Гѣ, піснѣ, озви са,
Про даяні часи Боводимирѣ,
Я на Гору, піснѣ, спини са.
Гор князь — се дѣша дѣжа, шира,
Бин і горовъ носить недаром,
Я не аюентъ не дачого мнра.
Навония са кин военним жаром
І дѣжинъ повѣ мовадѣцкѣ,
Шоен гострим мѣем і пожаром
Покарати ордѣ пововицкѣ.

ГЛАНЬЕ Ігор на сонце, на дсне,
Бачить — сонце затьмило
сѧ, гасне.

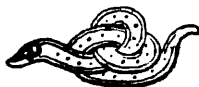
ГЛАНЬЕ Ігор на свою дръжину —
Лицарі хилать голов в долину.

Каже Ігор до них: „Братта, годї!
Льчше згинемо всі в походї,

Льчше зложимо голов в полі,
Нїж будемо каратись в неволї.

Бїдїпнемож ми конї з припонѧ
Й помчимо сѧ до синього Донѧ,

Щоб шоломом води там зачерти,
Ябо копе зломити, й вмерти!“

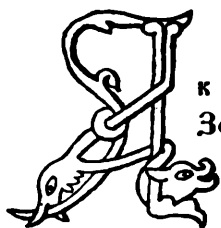

ий, Боже, соловію
світлої доби, старої!
Коб то ти оцибетав нам
нині Ігореві вті!

Коб ти скочив соловієм
по деревах гадки-мисли,
або знав са орлом в горі
гень, де облаки нависли,
і оповив вінком слави
подвиг нашої години,
лишчи слідом Троїана
через доли на вершини!
Ти повинен би співати
Ігореві пісню радо:
То не вбрав в стіп широкий
занесла соколів стадо —
то кіжить на Дону великий
гайворонне препогані!
Я чи так би заскнівати,
внуків Белезію, Боже:

Іржѣть конї за Сулою,
в Київ слава йде на гори;
трѣви трѣбѣють в Новгородї,
ѡ Пѣтивлї ждѣть прапори.
Ігор каже свого брата
Всеволода дожидати.
Бѣи-Тѣр Всеволод говорить:
„Ігорю, єдинний брате,
свѣіте свѣітлий мій — ми оба
Свѣатославоу сїнове!
Сїдлай, брате, свої конї,
бо ѡ мене все готове.
Конї сїдланї ще в Кврськѣ.
Я Кврдане славнї в мене:
все під трѣбами сповите,
під шеломами пицїне
й годоване конець копа.
Бсї дороги перебѣли;
напрѣженї ѡ них лѣки,
отворенї ѡ них тѣли.
Скачѣть сїримн вѣвками
в чистїм полі без ѡбаки,
щоб собі добѣти чести,
а князївн своємѣ слави.“

к стѣпнѣ Ігор князь ѹ стрѣма
Золоте — задріжала земла.

Як пѣстив са в пахѹчі стѣпи,
То зайшли йому пѣть чорні тьми.

Птах збѣднѣ са зі снѹ. Змежи гір
На дорогѹ швѣльнѣв дикий звѣр.

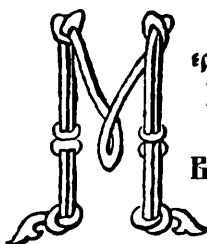
Я на дереві, нїби той дзвїн
Днѣ гѹкає, що чѹти за Дїн:

„Корсѣнь, Сѹрож, Посѣле, стѣпи,
Тьмѹторокань! Збѣди са, не спи!“

І збѣднѣлись. Женѣ навманна
й стѣпи половецьке плѣма.

Опівночи телїги скриплять,
Мов трївожні лѣбѣдї ачать.

Меркне ніч. Рання зора пала,
Над полами ще висить імла.

Бже замовк в корчах соловій,
І галкї підняли гамір свій.

Меркне ніч над степом. Скоро сьвіт —
Щити наші стоять, ніби пліт.

Щити наші стоять, ніби м'яр,
Мов червоний протагнений шнур.

Я що щит — то лицарь. Ї невідом'є п'ять
Бни по слав'є князєви ідуть.

В ПАТНИЦЮ РАНО В РАНЦІ
ЧАС КРІВАВОЇ РОЗПРАВИ.

ПОТОПТАЛИ ВСІХ ПОГАНЦІВ,
СТРІЛАМИ ПІЙШЛИ ПО ПОЛЮ,

КРАСНИХ БРАНOK ПОЛОВЧАНОК
ЗАНИМАЮЧИ В НЕВОЛЮ.

БРАЛИ ЗЛОТО, ПАВЛОЛОКН,
ДОРОГІЇ ОКСАМІТИ.

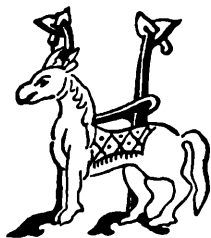
ОПАНЧАМИ, КОЖВХАМИ
ПОЧАЛИ МОСТИ МОСТИТИ, —

ПО БОЛОТІ ОПАНЧАМИ,
ПО ГРЯЗЮЦІ КОЖВХАМИ,
ВСАКИМ КРАМОМ ПОЛОВЕЦЬКИМ,
ПОЛОВЕЦЬКИМИ МІХАМИ.

Я ЧЕРВОНИЙ СТАГ І ЧІЛКВ,
СРІВНИЙ СПИС І БІЛВ ФАНВ
ХОРОБРОВВ ІГОРЕВИ
СВЯТОСЛАВИЧЕВИ ДАНВ.

Гей дримає військо в полі,
гей дримає вже на добре!
Далеко воно загналось —
Ольгове гніздо хоробре.
Не вродилось для обиди,
ні для кречета в п'єстини,
ні для тебе, чорний кр'оче,
препоганий Половчине!
Гза біжить вже сїрим вовком
на великий Дон без впинь,
а Кончак йом'є слїд править
в половецьк'ю країн'є.

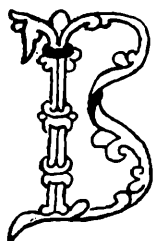

а другъ днинѣ крѣвава зора
Ранок звіщає.
Чорнії хмари сьнять знад моря,
Бѣ хмарах блискавка палає.
Чорнії хмари хочуть прикрити

Чотири сонця,
Бѣдуть тѣ громи бити і бити,
Бѣдуть тѣ стріли, як злива лнти
Бід Донѣ й Донца.
Тѣт то списи полонять сѣ,
Шаблюки тѣт пощерблять сѣ,
Об шеломи вдаряючи,
Половцѣв скрізь шькаючи,
Над Камлою, над Доном рікою . . .
Пращай землє, ти вже за горою!
Сѣ вітри, Стрибогові оньки, женуть
Знад моря і на Ігора вої
Кидють каленії стріли.
Земля дѣднить, ріки мѣтно текуть,
Над полями кѣпоти сїли.

Стаги мають, а Половці ідуть
Знад моря і звідтам, де Дон,
І зі всіх сторон
Наші полки крѣгом окрѣжують,
Непереглядними товпами.
Криком бѣсові сини
Перегородили степи,
Я Рѣсичі цитами.

севолоде, Твге Мрнй!
Та нема тобі в нас парн!
Ти все перший серед бою,
Твій меч гострий все горою.
Стеш стріли, крешеш громи,
Ударяючи в шеломи.

Куди тільки конем скочиш
І зброєю замигочеш,

Лежать лоби поганії
Розвалені, багрянії;

Оварськії лежать зброї —
Я все тото з рьки твої.

Я все тото з рьки того,
Що забєв себе самого.

Кинєв Чернигів коханий —
Щож для нього нині рани?

Для крївавої розправи,
Забєв почести й забави,

Забєв звичай Глібівної,
Прекрасної і вірної.

же бѣли віки Трояна,
бѣли Ярославіа годи;
настав Олегъ Святославичъ —
бѣли Ольговіа походи.

Олегъ кѣмъ мечемъ крамоли,
сѣвъ стріли вѣчній брани.
Бѣло, стѣпнѣть в злотѣ стріма
в городі Тъмѣторокани,
а Всеволодъ Ярославичъ
вже той бразкѣт добре знае;
а в Чернигові Владимиръ
що дна ѡхъ затикае . . .
Бславивсь Борисъ Бѣчиславичъ
в военномъ западі.
Постелнаа йому слава
паполому на Камлі.
Полагъ Борисъ Бѣчиславичъ
в Ольговіа обороні.
Брав і Святотполкъ з Камли
вѣтька на ѡгорські коні.
На ѡгорськихъ іноходцахъ
вѣз йому в городъ Кіѣв,
в княжий, стольный городъ Кіѣв,

до святої, до Софії.
Сіав Олег Горнславич
свари ніби стріли з лука.
Погибала в княжих сварах
жизнь Дажбогового внука.
Бік вкорочував са людям
в княжій бійности — славолі.

Мало де погейкували
ратаї тоді в полі.
За те часто грали кровки,
тривпом ділачи са жине,
а галки свій говір знали
в перелеті на пожине.
То було в ті давні січі,
в ті походи, цю миндан,
а такої січі певно
ще не бачили й не чули.

перед сьвіта до вечора,
Я з вечора до досьвіта
Летать стріли каленії,
Бразчать шабелі о шеломи,
Трицять списи гартовані

Б степѣ, в незнаемомѣ полі,
Серед землі половецької.

Земла чорна копитами
Поорана, порита;
Кістьми земля засіана,
Я кровію полита.

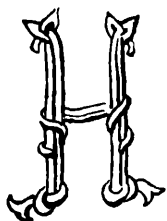
І жвѣра-тѣга на тім полі
Зійшла для рѣської землі.

Що гомонить онтам, знчить
Ї досьвіта? То повертає
Той Ігор військо на пригодѣ
Томѣ Буй-Турѣ Ксєволодѣ.

І бились день,
І другий бились,
Та коло полѣдня на третій
Поникли Ігореві ставі.

Оттак на березі Камли
Брати різнились, бо нестало
Крови-вина! Допирували
Хорообрі Рвсичі той пир —
Сватів споїли
Й самі простагли са
За землю рвськвю. Хилилась
І слалась плачвчи трава,
Бисокі гнвлись дерева,
До долв гнвли са, жврились.

є веселаж бо то, браттѣ, година настала,

Бже пѣстина всю нашѣ силѣ погребала.

То в синахъ Даж-Бога внѣка Зливіда ожила

І на землю Троановѣ дѣвою встѣпила;

Левединними крилами розплескала море,

І в Донѣ плескаючи розвѣдила горе.

Розвѣдила время люте, підійнались Фини,

Я в князѣв на поганихъ ѣсобница гине,

Бо братъ братѣ став казати: „се мое, мій братѣ!“

— І се мое, і то мое! дрѣгий став казати.

І за мале, як велике, стали вимовлати.

І самі на себе стали крамоли кѣвати.

Я почали зі всѣхъ сторінъ зволѣкати сили

І на ріднѣ землю рѣськѣ бѣдою ходили . . .

Ой далекож зайшовъ сокілъ к морю птиці вѣти,

Та хрѣброго вже Игорѣ полкѣ не воскресити.

І за і Кончакъ в рѣськѣ землю з крикомъ поскакали

І тамъ в пламенномѣ розі пожаръ розкидали.

Заплакали рѣські жени, стали голосити:

„Ой ѣжежъ намъ мѣжѣв млинѣхъ мислю не змислити.

Ні мислю ізмислити, дѣмою здѣматти,

Ні очима огладати, ні гостинці брати,

Яні золота, ні срібла не пересипати!“

Застогнавъ бо вже і Київъ жалемъ та тѣгою,

Зажѣривъ самъ і Чернигѣвъ напастю лихою.

Тѣга тѣжка розіллалася, наробила жалю,

І печаль тече, жирве по нашомъ краю.
 Я князі все на себе крамоли кували,
 Я погані рвськв землю всюди обєігали,
 І зєірали дань по білці від кожного дворв
 І сипали добром рвським по синьомъ морв.
 Бо ті славні Сьватославці, дві храбрїі сили,
 Всеволод Бвй-Твр і Ігор кривдв розввднили,
 Котрв батько їх кнївський приспав бвл тихо.
 О, великий Сьватослав той Половцям бвл лихо!
 Він розввднєв їх полками, стальними мечами,
 Він на землю половецькв настєпнєв ногами,
 Притоптаєв горби високі і ри глибокі,
 Змєвтиє ріки і озера, висєвшивє потоки.
 І Кобак з Лвкомора внхром молодецьким
 Він внхватиє із желїзних полків половецьких.
 І попав Кобак поганин в Кнїв, в столицю
 В Сьватославові покої, в князєвв грдницю.
 Тож то Нїмці і Венєдці, Греки та Морава
 Кназа Ігоря не славять, славять Сьватослава.
 Того гвдять, бо він стратиє полки молодецькі
 І рвськєє золото всипав в ріки половецькі.
 Ще й для себе молодого здобєє сїдло нбєє,
 Сїє із свого золотого в сїдло кощїнове.

Вмні стали від печали городові стіни;
Пришнили, затужили веселі країни.

Я князеви Сьвятославє сон приснив са дивний:

„Ось на горах в Києві на ліжкє тисовім
Сю ніч — каже — мене чорним вкривали покровом;

Бино синє з отрутою мені наливали,

І тьлами порожними Половцїв поганих

Бїйний жемчєг насипали, і мене ласкали.

Я в теремі злотоверхїм сволюка не стало;

І всю ніч на оболонї воронна кричало . . .“

Бїдгадали сон бояри і князеви кажуть:

„Уже тьга полонила твої дїми, княже!

То соколи наші лєні крилом стрепенїли,

І з престола золотого в поле полинїли,

Щоб ізнов Тьмьтороканна славного добить са,

Яко Донє великого шоломом напить са.

І вже шаблами підїкли крила соколинї

Я соколїв запїтали в желїзнї пїтини.

Бєлож темно на третїй день; і два сонца лєні,

І два стовпи червонї померкли й погасли;

І два місяці із ними, молодї бое —

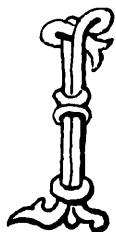
Тож Владимир з Сьвятославом заволокансь тьмою,

І в синьомє, в морї вони потонїли,

І велике бїство зновє ханови вернїли.

Бжеж на річці, на Камлі, тьма сьвіт застѣпала,
І по Руси розтагла сѧ половецька сила.
Ак гнѣздо свиріпнх пардів вона розійшла сѧ;
Загремїла зла невола на вольнѣю волю;
І вже Див той ненависний кинѣ сѧ до долѣ.
От над синїм морем стали готськїї дївчата
Руським золотом звенїти і пісні сьпівати;
Хвалать Бѣсовѣ години і мєсть Шарькана . . .
И тѣт вже нїякої радости нема нам . . .“

ронив князь Свѣтослав Бѣлкий
слова золоті зі сльозами:

„Ігорє — каже — й Всеволоде,
Бѣзлись ви скоро, в ранні годи
Половцѣв землю воювати,
Річками кров їх проливати.
Так, хоч хоробрі ви й завзаті,
Хоч серца ваші в бѣлаті,
Ви дармо - марно воювали,
Я чести - слави не придбали.
Ще й старість мою сїдоглавѣ
Бергли в тѣрботѣ і в неславѣ.
Бо — деж подїла см завзата
Дрѣжина Мрослава, брата?
Деж ті Могѣти і Шельбіри,
Татрани, Топчаки, Ольбіри,
Ревѣги, — чернигівські ковѣї,
Що то з ножами лиш, без збрѣї,
Ішли в крївавѣю розправѣ
І криком здобѣвали славѣ . . .
Думали ви собі: підємо
Передню славѣ здобѣвати,
Я як єї вѣдємо мати,
То вже і прежнюю спіймємо.

Браття, скажіть, булоє се диво
Мені старомъ змолодіти?
Сокіл, як випірить сѧ, живо
Й високо може підлетіти,
Щоб вражѧ птицю воювати,
Гнізда в потає не подати . . .
Так щож! Князі тепер бѣдь-за-що
Сварать сѧ й сѹдають на нї-на-що,
Я ворог з того користає.
У Римі крик, народ конає,
І Володимир в сю годинѧ
В крові купаєть сѧ і гине.
О горе, горе, горе синѧ
Старого Гліба!“

Лавний княже Бєволоде!
а тож тобі для зашити
златого вітцїв пристола
не мислю прилетїти!

Можеш бо веслами Болгѹ
розкропити в одній хвили
й Дон шеломами до каплі
вичерпати без насни.

Бѣдь ти, княже Бєволоде,
в тїй сїчи, в тїй брани,
бѣлає чага по ногатї,
кощїй бѣвви по рїзани.

І по сѣші бо стрїлаєш
шереширами живими —
вдатними синами Глїба,
Глїбовичами твоїми!

Бѣй Рѣриче і Давиде!
Не в вас то, господинное,
позолоченї шеломи
плавали, бѣло, по кровї?

Не в вас хробра дръжина
ревла твѣрами в пѣстині
під каленими шаблями
серед поля на чужині?
В стременах за землю рѣську,
за нарѣгъ Полокчина,
і за рани Ігореві —
Святославового сина!

рославе Осьмомисле, в Галичи, городі славнім
На престолі сидиш золотім, стародавнім.

Ти полками жєлїзними підпер вгорські гори,
Дла корола на Дїнаю поклав тяжкі запори.

Ти мєчєш брємена важкі високо понад хумари,
Яж по Дїнай лакають сє твоего сїдї-кари.

Перед тобою по земли вїжить страх і тїрєота,
Ти по-всєк-час і в Києві вїдчинюєш ворота.

Ти з Галича пристольного кидаєш, мов до цїли,
До сїлтана далекого свої калєні стрїли.

Стрїлайжє, князю, в Кончака, гидкого Половчина
За кров і рани Ігоря, за Сьвятослава сина.

й Романе і Мстиславе!
Ї хоробрій мисли сьміло
ви рїшаєте са оба

й разом на воєнне дїло.

Кожний з вас пливе, як сокіл
в завзяттю під блакїти,
щоб шираючи на вітрі
птаха в летї одолїти.

Бо желїзні в вас попрѣги
під шеломами Латина,
від яких земля страхла са
і вся ханова країна.

Я Литовці і Половці,
Деремела і Штвѣаги,
списн кинѣвши, склонили
голови під мечі нагі.

Та вже, княже, Ігоревн
сонце сьвітла поскѣпило,
а дерево, похлившись,
листе не з добра зронило.

І по Свлі і по Роси
городи вже поділили,
але Ігорєвих воїв
воскресити нема сили.
Дон тебе взиває, княже,
на побідь князїв кличе.
Бже й Ольговичі хоробрі
доросли, цюв стати в січі!
Інгварє і Всеволоде
й ви всі три сини Мстислава,
цю за вами, шестокрильці,
із гнізда вже лине слава!
Биж не жеревом побіди
власть захопили в рѣки!
Я цюж ваші ладські списи,
а щити, шеломи й лѣки?
Загородіть ними поле
за нарѣгъ Половчина
і за рани Ігорєві —
Сьвятославоного сина!

Бже во срібних стрѣй не котить
Свла до Переяслава;
вже під криками поганих
влідне Двина величава,
тече грізним Полочанам
не водами — болотами.
Оден Ізяслав Баснаккік
вразнєв острими мечами,
О литовській шеломи
позвоник собі на славу.

У кореня підтав слава
своєму дідови Всеславу
й сам підтятий повалив ся
під литовськими мечами
на криваві бійні трави —
під червоними щитами.
Взяв на смертне ложе славу,
взяв і в смертній хвилі каже:
„Приодів твою дръжиню
птах крилом своїм вже, княже,
а кров єї зьвірі лижуть!“
Ой пригодаж то, пригода!
Ні там брата Брѣчислава
не було, ні Всеволода.
З них один жемчужиню дивну
виронив з кріпкого тіла:
через ожереле золоте
душа з тіла вистіла.
Своєм голоси озвались,
зникли радощі нечайно;
тільки й чисти — з Городні
трбви трблять незвичайно.

Шрославе й ви всі вивки
Всеславові нестрѣджині!
Знизіть стаги, в похвн встаньте
мечі ваші пощередині!
Вже ви з дідової слави
вискочили! Паша слава,
що поган на землю руську
навісн, на живню Всеслава!

Лиш крамолами своїми
навели ви їх з чужини.
З ваших сварів вийшла напастъ
половецької країни.

се момѣ Трошна віці
Бєслава князь жєребом кинѣв,
Жєребом кинѣв о дївчинѣ.

Скочив він скоро на конѣ
І в кляки впер сѣ і полниѣв,
З города Києва полниѣв.

Копієм золотого стола
Бє городї Києві дїткнѣв сѣ,
На диво доторкнѣв сѣ.

І з Білгородѣ опівніч,
Лк дикий звїр степами мчѣв сѣ,
Бє мраці ховав сѣ.

Я ранним ранком на зорї
З Новгород бив таранами,
Бїдчинѣв брами.

І втратив славу Мрослав,
Я він своїм звичаєм
Бовком з Дудѣток на Немигѣ гнав.

Я на Немзі — що за жніва?
То не снопами вкрилась нива,
І не снопів лежать там кѳпи.

То простагли сѳ людські трѳпи,
Я смерть молотить їх мечами,
Немов желїзними цїпами.

Я смерть молотить, не зважає,
І дѳші з тїла вивїбає,
Там, над Немиги берегами.

сеслав людий своїх сѣдив,
Порядкѣвав князями,
Я поночах як вовк блѣдив
Лрами й байраками.

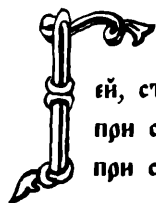
Опівніч. З Києва біжить,
Та заки день настане,
Нім сонце землю озарить —
Беслав в Тьмѣторокани.

У Полоцькѣ дзвони гѣдѣть
Йомѣ в храмі Софії,
Бін Хорсови перейде пѣть,
Б Києві чѣе дзвони тії.

Немало й він перетерпів,
Хоч дѣха мав дивнóго,
Про нього то сѣпѣвав припів,
Твір Божна старого:

„Хоч хитрий бѣдѣ, хоч скорий бѣдѣ,
Швидкий, мов хнжа птиця,
То сѣдѣ божого минѣть
Нікомѣ не годѣть сѣ.“

ей, стогнати землі рвській
при спомині первих годни,
при спомині князів первих!

Я ніхтож бо й не був годен
Владимира пригвоздити
до гір кнївських... І нині —
вже ті стаги в Рвриковій,
ті в Давидовій дрвжині!

Та ворожо вже тим стагам
довгі крила повівають,
хоч осьпіввють під ними
славні бої на Двнаю.

Й то не сива зозвлянька закбвала,
Не дрієні пташки зацвєбтали, —
То Арславна, рано до схід сонца, слїзно ридала,
Словами промовлала:

„Ой полечѸ, — каже, — а зозвляю,
Та помчѸ са по синїм Двнью,
ГадѸ-впадѸ край річки Камли,
ЗмочѸ свої боброві рѸкави,
Та обїтрѸ князєви керєаві
На хорєврім тїлі єго рани.“

Ой 8 ПѸтнєвлї на мѸрови зрана,
Щє й аснє сонце не вставало, —
Лк Арславна гїрко плакала, ридала,
Словами промовлала:

„Бїтре, — каже, — вїйнєє вїтрило:
Чи то тобї мої сльєзи мнї?
На цож вїєш, вїєш, завїєєш,
На цож хановї стрїли ханєєш
На легкомѸ крилі підїєєш,
Б вїєєко мого княза пѸскаєш?
Чи то тобї є мало просторѸ
Бїєти са попїд небосклоном,
Синї филї в морї піднимати,
Корєвлї на хвнєлѸ гойдати?
На цож мою радїєть розвїєєш —
На шєкковїй травї розстїєєш?“

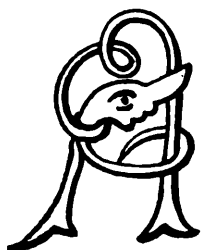
Ой в Півтівлі на мброви зрана,
Ще й яснєє сонце не вставало, —
Ак Мрославна гірко плакала-ридала,
Словами промовала:

„Ой ти, Дніпре, — каже, — Славствє!
Чомуж мені не принесеш, синій,
Кназа мого, єдинє дрвжинє, —
Щоб я йому, до схід сонця рано,
Своїх гірких сліз не послала?“

Ой в Півтівлі на мброви зрана,
Ще й яснєє сонце не вставало, —
Ак Мрославна гірко плакала-ридала,
Словами промовала:

„Аснє, — каже, — трияснєє сонце!
Любо смєш з свого ти віконца,
Добрим людям тепло розливаєш —
На щож мене слізми обливаєш?
На що своє горачє промінє
Розсипаєш на княжє дрвжинє?
На безвіддю — їх згагою томиш,
Сагайдаки — спекою згинаєш,
Стрілєшницї — тбгою замикаєш?“

Ж бризвало синє море
Гамє опівночи,
Ідуть мраки туманами,
Закривають очи.

Ігорєви Бог пѣть каже
З неволі до домѣ,
На рѣськѣю землю, к отню
Столѣ золотомѣ.

Позгасали ще з вечера
Бєчїрнїї зорї:

Ігор спить, не спить і чѣє,
Мислю мїрнть поле,
Мїрнть з Донѣ велнкого
До малого Донца.

Аж кїнь заржав в опівночи:

Щє до сѣодѣ сонца.

І Овлѣр там за рїкою

Свнєнѣє на степокї,

Дав князю розвміти,

Що все на готовї.

Але князю знатѣ не єстьи,

Земла загвдїла,

Застѣкала, загрємїла,

Трава зашвміла.

То вже вежі половецькі
З пола підіймались,
За Ігорем, за Овлѣром
Ї погоню гнались.
Я князь Ігор горностаєм
К трости підвігає,
Скочив гоголем на водѣ,
На коня впадає;
З коня скочив босим вовком,
Побіг лѣгом Донца
І соколом під тѣманом
Летить до сѣд сонца.
І збиває сїрі гвси,
Леведї й тетерѣ,
На голодне снїданнѣ,
Обїд та вечерѣ.
Колиж Ігор через степи
Соколом лїтає,
То Блѣр за ним сїрим вовком
З задѣ підвігає.
І обидва стѣдиню
Росѣ отрясали,
Бо обидва свої конї
Бистрі підірвали.
„Ой Ігорю! — Донець каже —
Не мало ти слави,
Землі рѣської весїлла,
Кончакѣ неслави!“
— „О Донче мій! — Ігор каже —
Не мала ти слава,
Що милѣвав ти на хвнлах

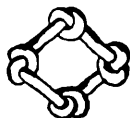
Сина Сьвятослава,
Що стелив траву зелена
Понад берегами,
Одагав туманом теплим,
Попід деревами.
Стеріг його ти гоголем
На воді при вітрі,
Чайками на вистриху стрях,
Черна ддю в повітрі.“
Чи ж не правда — каже — Ствгна
Стрвю чвднв мае,
Бо чвжї потоки зжерла,
Сама голодає,
І мвтнїї свої стрвї
Об корчі розтерла.
Там на темнім тїм березї
Мати Ростислава
Оплакала молодого
Сина Ростислава.
Там і квіти зажврились,
Жалобою вкрились
І дерева із твгою
До землі склонились.

о не сороки в лозах гвстих на віттію скреготали,
То Їза і Кончак, половицькі хани, Ігора доганали.
Та ще тоді ні галки, ні корони, ні жадна иньша птица,
Що по корчах, по байраках, над водою гніздить са,
Раннього гаморв свого до схід сонця не піднімали,
Тільки датлі-ствкачі квілі та соловейки сьпівали.
І каже Їза: „Ой летить сокіл до гнізда перед нами,
Я ми його соколича та збиймо стрілками.“
Кончак йому: „Нехай летить! Половицька дівчина
Красою, мов п'ятами, сп'ятає його сина.“
Я Іза тоді: „Та що прийде нам із п'танна того,
Втічуть вони, нас заклає птица з краю чужого.“ . . .

Казав колись Болан сьпівцеві
Минувлих годів Мрослава,
Що дрюгом був для Олега,
Я сьпіваком з Сьвятослава,
Казав: „Ой горе раменам
Без голови, а голові
Без пліч погано!“
Так і нам
Без Ігора.

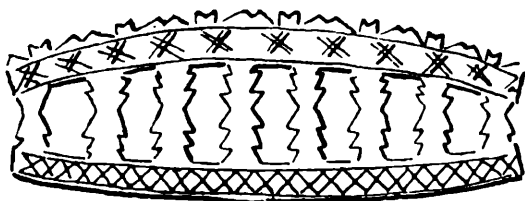

НЕБІ СОНЦЕ СИМЕ —
Ігор в рідномъ краю!
Бють са съпиви дівочі
Гень від моря, з Дніаю.

Бють са съпиви в Київ.
Боричевом на проці
Їде Ігор вклонитись
Пресъвѣтій Пирогощій.
Всюди радість, веселість. —
Нвмож, браттѣ! Згадаймо
Давнихъ князїв, молодшим
Належнѣ честь віддаймо.
Слава, честь Ігореви!
Честь для нього і сина!
Най жие Всеволод нам,
І князі і дрѣжина!
Най щасливо коюють,
І най полки поганські
Покорѣть і поборють
За народъ христіанський!
Гей до вікѣ від нині
Князам нашимъ честь, слава!
Честь синамъ Свѣатослава
І хоробрій дрѣжині!

Пімінъ.

ДЕЯКІ ПОАГНЕННА.

Боян, славний співак, що жив під кінець XI. або з початком XII. віку. Співав про подвиги Ярослава й Мстислава, синів Володимира Великого.

Роман Красний, внук Ярослава Мудрого, брат Олега Гориславича.

Ігор, син Святослава київського, князь Новгороду Сіверського.

Володимир, його син.

Всеволод, Буй-Туром званий, брат Ігоря, князь курський і трубчевський.

Святослав Ольгович Рильський, братанич Ігоря.

Троян — давнє наше божество. Троянова земля — се наша земля.

Велес — поганський бог скотарства, опікував ся співом і співачками.

Див — неприхильний нам бог.

Сула — лівобічна притока Дніпра, над ньюю місто Ромен (Ромни, а також іноді казали Рим).

Корсунь або Херсонес, город на Кримі, стариння грецька оселя.

Корсунь, місто в Київщині на південний захід від Канева.
Сурозьке море — море Азівське.
Тьмуторокань — між Кубаню й Азівським морем.
Путивль, місто в курській губернії.
Гза і Кончак, хани половецькі.
Половці, племя монгольське, сиділи між Доном і Волгою.
1068 напали у перше на Переяславщину.
Каяла — ріка горя. Так називали тую ріку, де бив ся Ігор з Половцями.
Стрибог — бог вітрів.
Овари, Авари, Обри — орда, що прийшла на наші степи в половині VI віку. „Були сї Обри тілом великі, а умом горді,“ каже про них київський літописець.
Всеслав — князь Полоцький, внук Ізяслава, сина Рогніди, слив характерником. Підчас нападу Половців Кияни добули його з неволі й зробили своїм князем проти Ізяслава, котрий утік до Польщі, до свого шваґра Болеслава. З Поляками напав Ізяслав на Київ, а Всеслав утік.
Всеволод Ярославич, князь Київський 1079—1093.
Володимир Чернигівський, той що сидів на батьківщині Олега Гориславича. Олег за те ходив на нього з Половцями.
Борис Вячеславич — внук Мономаха.
Дажбогові внуки — Українці. Дажбог найвисший бог, бог сонця.
Обида — біда, богиня недолі.
Святослав — князь Київський (1073—1076), вславив ся в боях з Половцями.
Святослав — батько Ігоря відніс сьвітлу побіду над Половцями 1184 року.
Лукоморе — частина Азівського моря.
Гридниця — комната в княжім дворі, в котрій перебувала гридь, т. е. варга.

Коцій — невільник.

Сон Святослава — се образ його тривоги о будучність вітчизни; тисове ложе — домовина, чорна паполома — смертне покривало, сине вино з трудом — отрута, жемчуг — слези, стеця без сволока — небезпека, смерть в родині; кракане ворон — недобрі знаки.

Дебра Кисані — дебра коло Підгірців.

Бус — король Антів, що були предками Українців.

Шарукан — половецький хан, ледви втік 1107, побитий Русичами.

Брат Ярослав — брат Святослава Київського, Ігорового батька, князь Чернігівський.

Могуті, Шельбюри, Татрани, Топчаки, Ревуги й Ольбюри, імена фінських родів, Ковуїв, що вславилися великою хоробростию.

Різань і ногата — давні монети.

Ярослав Осьмомислом званий, син Володимирка, був князем в Галичі 1153—1187.

Рюрик († 1214) і Давид (1197), князі смоленські, сини Ростислава, правнуки Мономаха.

Ятвяги — племя, що мешкало між Німаном а Вілією.

Інгвар — син Ярослава, був короткий час князем київським коло р. 1200 і в друге коло 1212.

Овлур — Половчанин, що помагав Ігорови добути ся з неволі.

Гоголь і чернята — птиці.

Стугна — ріка в котрій утопив ся син Всеволода, Ростислав, що вибрав ся був (1093) з Володимиром Мономахом на Половців. Як Донець був добрим для Ігоря, так Стугна злою для Ростислава.

Половецькі вежі, себто хати, котрі можна було переносити з місця на місце, як звичайно в кочовиків.

ЗМІСТ.

	Сторона
Чи не добре булоби нам, браття, перевів Богдан Лепкий . . .	13
Глянув Ігор на сонце, на ясне . . . „	Богдан Лепкий . 15
Гей Боiane соловію „	Василь Щурат . 16
Як ступив Ігор князь у стремя . . . „	Богдан Лепкий . 18
Меркне ніч, рання зоря пада . . . „	Богдан Лепкий . 19
А в п'ятницю рано в ранці „	Василь Щурат . 20
На другу днину кривава зоря . . . „	Богдан Лепкий . 22
Всеволоде, Туре Ярий „	Богдан Лепкий . 24
Вже були віки Трояна „	Василь Щурат . 25
Сперед світа до вечера перевід Т. Шевченка . .	27
Не веселаж бо то браття година насталала „	С. Руданського . 29
Сумні стали від печали городові стіни „	М. Максимовича . 31
І ровив князь Святослав „	Богдана Лепкого 33
Славний княже Всеволоде „	Василя Щурата . 35
Ярославе Осьмомисле! „	Богдана Лепкого 37
Буй Романе і Мстиславе! „	Василя Щурата . 38
В сьому Трояна віді „	Богдана Лепкого 42
Всеслав людей своїх судив „	Богдана Лепкого 44
Гей стогнати землі руській „	Василя Щурата . 45
Ой то не сива зозуленька закувала Аж бризнуло синє море саме о півночі „	Панаса Мирного 46
То не сороки у дозах густих „	С. Руданського . 48
В небі сонде сяє „	Богдана Лепкого 51
	Богдана Лепкого 52

Vom Preßbureau des Kriegsministeriums genehmigt.

Vom k. k. Ministerium für Kultus und Unterricht
:: am 2. Oktober 1915, Z. 29.314, genehmigt. ::